

TÉR ÉS ETNIKUM KOCSIS KÁROLY

Közigazgatási változások Szlovákiában*

A közigazgatási szempontú területbeosztás elsősorban államhatalmi kérdés, és nagymértékben függ a mindenkori államhatalmi viszonyoktól. Természetesen az adott terület természeti (például domborzati, vízrajzi), gazdasági, közlekedési, településhálózati adottságai, az ott élő népesség száma, sűrűsége, vallása és - írásunk szempontjából különös jelentőséggel bíró - etnikai összetétele hasonlóan nagy hatást gyakorol az egyes közigazgatási egységek kiterjedésére, határainak megvonására (Hajdú Z. 1987). Jóllehet a vegyes etnikumú népesség lakta, fiatal szlovák állam területe a fent nevezett tényezők és a közigazgatási területbeosztás kapcsolatának elemzése szempontjából önmagában is kedvező kutatási terepnek számít, a téma különös aktualitását azonban a Szlovák Köztársaság új közigazgatási és területi beosztása kapcsán az elmúlt években kibontakozott heves viták adják. Részben ennek köszönhetően a közigazgatási és területi beosztás és ehhez kapcsolódóan az etnikai viszonyok változásának történeti-földrajzi áttekintését követően kitérünk különböző (például kormányzati és ellenzéki támogatást élvező) közigazgatási tervezetek ismertetésére, kritikájára is.

Történeti áttekintés

Az elmúlt évezred során a mai Szlovákia, illetve a történeti Felső-Magyarország területén is *a megyék* képezték a magyar államszervezet alapelemeit, melyek az adott területen a politikai, katonai és gazdasági hatalom térbeli egységeiként működtek. A megyerendszernek - a tradicionális magyar történetírás szerint Szent Istvánnak köszönhető - kialakulása már a 10. század végén megindult. Ennek eredményeként a 11. század végére számos megye alakult ki (illetve nyúlt át) a mai szlovák államterületen. Ezeknek a legősibb felső-magyarországi megyéknek a következő várak voltak a székhelyei: *Pozsony, Komárom, Esztergom, Nyitra, Sasvár, Trencsén, Hont, Nógrád, Gömör, (Aba)Újvár, Zemplén és Ungvár*. E században Pozsony, Komárom és Esztergom megyék területe túlnyomóan magyar, Sasvár, Trencsén és Ung megyéké többnyire szláv (nyugaton morva-szláv), a többieké pedig meglehetősen kevert (magyar-szláv) lakosságú volt.

A mai Szlovákia északi felét - eltekintve a gyér szláv népesség lakta nagyobb folyóvölgyi medencéktől - ekkor még hatalmas, lakatlan királyi erdőség borította. Később, a 12. században jórészt ezen a területen jött létre a mai garamvölgyi Újbányától a magyar-lengyel határfolyóig, a Dunajecig - a nagy kiterjedésű *Zólyom megye*, melyről a 13-14. század során vált le *Túróc, Liptó, illetve Árva* megye. E században önállósult *Újvártól* (a későbbi *Abaújtól*) *Sáros* megye és jött létre a nagyméretű, 13. századi német (szász) betelepítésnek köszönhetően *Szepes megye* is.

A középkor ez időszakában, mikor a megyerendszer kialakult, a megyék határainak kijelölésénél - a szepesi autonóm szász kerülettől eltekintve - az etnikai szempont még nem játszott szerepet. Annál nagyobb jelentőségük volt a természeti határoknak (hegyláncok, folyók) és a síkvidéki területeken bizonyos közlekedési, elérhetőségi szempontoknak. Természetesen politikai-hatalmi tényezők is szerepet játszottak, melynek következtében egyes megyék területe - természeti-gazdasági okokkal nem magyarázható módon - „eltávolodott” természetes központjától. Így lépett ki *Nyitra* megye a *Nyitra* völgyéből, és csatolta magához a hajdani *Sasvár*

megye északi részét (Szokolca-Halics vidékét), így vágta ketté *Nógrád* megye - az Ipoly átlépésével - *Hont* megyét és hozta létre a 13. századra a Kishont nevű, Rimaszombat székhelyű enklávét, mely a 15. század elejére önálló megyévé vált.

A 13. század végétől 1922-ig - a mai Szlovákia területén - a vármegyék határa néhány kisebb korrekciótól eltekintve stabilnak volt mondható. Az említett közel hét évszázad alatt csupán kétszer kísérelték meg a megyéken alapuló magyar közigazgatási rendszert átalakítani. Első alkalommal (1785-1790) II. József szervezte át hazánk közigazgatását. A közigazgatásban is érvényesülő központosító törekvéseinek megfelelően a mai Szlovákia területét hozzávetőleg *három kerületre* osztotta fel: *Nyitrai* kerület (Pozsony, Nyitra, Trencsén, Bars megye), *Besztercebányai* kerület (Hont, Zólyom, Kishont, Gömör, Liptó, Túróc, Árva megye), *Kassai* kerület (Abaúj, Torna, Zemplén, Sáros, Szepes megye). Komárom és Esztergom a Győri, Nógrád a Pesti, Ung megye pedig a Munkácsi kerülethez került. Ennél a kérész életű, öt évig tartó kísérletnél valamivel tovább volt érvényben a magyar szabadságharc leverését követő úgynevezett *Bach-korszak* (1850-1860) közigazgatási reformja. Ekkor II. József korával ellentétben a megyéket már nemcsak összevonták (*Pozsonyi és Kassai kerület*), hanem határaikat is sok esetben megváltoztatták. A furcsa kiterjedésű Nyitra megyét kettéosztották, és a történelem során először - Nagyszombat székhellyel - létrehozták *Felső-Nyitra megyét*. Árvát Túróchoz, Tornát Abaújhoz, Esztergomot pedig Komáromhoz csatolták. Itt kell megemlítenünk, hogy a Pelsőc székhelyű Gömör és a Rimaszombat központú Kishont megye nem ez időszakban, hanem már 1802-ben került összevonásra.

Az osztrák-magyar kiegyezést (1867) követő gazdasági fellendülés idején egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a korábbi zűrzavaros feudális közigazgatás nem felel meg a kor követelményeinek. Ennek eredményeként került sor 1871 és 1886 között Felső-Magyarországon is a feudális jogrendszer intézményeinek fokozatos felszámolására. *1871-ben* a korábbi mezővárosok (186) egy részét (40) átalakították rendezett tanácsú (tulajdonképpen járási jogú) várossá, az *1876-os nagy közigazgatási rendezés* során a mai Szlovákia területén lévő 24 (!) szabad királyi város közül 19-et megfosztottak e rangjától, míg Pozsony, Komárom, Kassa, Selmecebánya és Bélabánya megkapta az új, *törvényhatósági* (tulajdonképp *megyei*) *jogú város* címet. Ez utóbbi két (egyébként szomszédos) várost 1886-ban ismét összevonták. 1876-ban került sor a 16 szepesi város (például Poprád, Késmárk, Igló, Szepesbéla, Szepesolaszi, Szepesváralja) kiváltságos helyzetének megszüntetésére is. A megyehatárokat lényegesen nem módosították, csupán az életképtelennek bizonyult *Torna* vármegye területének nagy részét csatolták az 1881.évi LXIV. tc. alapján Abaújhoz, míg hét községe Gömörhöz került.

Az 1867-1918 közötti időszakra vonatkozólag elmondhatjuk, hogy a történelmileg kialakult közigazgatási (megye, járás stb.) határoknak a nem magyar lakosság rovására történő megváltoztatására nem volt példa. Ugyanakkor az is tény, hogy a szlovák értelmiség egy része által követelt úgynevezett Szlovák Vidék (Slovenské Okolie) létrehozásához és a megyehatároknak az úgynevezett szlovák-magyar „nyelvhatárhoz” való igazításához sem járultak hozzá.

A Magyar Királyság területének felosztását szentesítő trianoni békeszerződés szerint a magyar-csehszlovák határ Komárom, Esztergom, Nógrád, Abaúj-Torna és Zemplén megyéket kettészelte, Pozsony, Hont és Gömör megyékből egy kisebb darabot Magyarországon hagyott, Győr megyéből egy kis részt a Csehszlovák Köztársasághoz csatolt.

Már az 1918/1919-es hatalmváltást követően sor került bizonyos közigazgatási átszervezésre. Az Esztergom megyétől elszakadt Párkányi járást *Komárom* megyéhez,

a szlovák-ruszin tartományi határ által kettéosztott Ung megye szobranci és nagykaposi járásait *Zemplén* szlovákiai részéhez csatolták (1. ábra). Árva és Szepes megyék egy része viszont Lengyelországhoz került. A korábbi felvidéki magyar vármegyék közül területileg sértetlenül csupán Nyitra, Trencsén, Bars, Túróc, Liptó, Zólyom és Sáros került Csehszlovákiához. A korábbi megyeszékhelyétől, Balassagyarmattól elválasztott, szlovákiai Nógrádban *Losoncot*, a Sátoraljaújhelytől elszakadt szlovákiai Zemplénben pedig *Nagy Mihályt* emelték megyeszékhelyi rangra.

Az összevonások révén létrejött *16 megyéből* az 1910-es magyar népszámlálás szerint 12 szlovák, 4 magyar, az 1921-es csehszlovák népszámlálás alapján már 15 „csehszlovák” és csupán egy volt magyar többségű (Komárom) (1. és 3. táblázat). Csehszlovákia létrehozóinak területszerző mohósága következtében a mai Szlovákia területén élt népességen belül rendkívül magas arányt képeztek a nem „csehszlovákok” (1910 = 42,1 százalék, 1921 = 34,9 százalék), mely a nemzetállam építőinek felfogása szerint nagy problémát jelentett a közigazgatási területfelosztásban is. Az észak-magyar nyelvterülettel is megnövelt Szlovákiában, a statisztika területén lefolytatott, állami szintű, első nagyobb interetnikus erőpróba, a Dél-Szlovákiában alig leplezett visszaélések miatt hírhedtté vált 1921-es népszámlálás (Popély Gy.1991) hivatalos eredményei szerint is még mindig meglehetősen sok (17) járásban alkottak többséget a magyarok (1. táblázat).

A magyar múlt részeként értékelt, közel ezer éven át működött magyar *vármegyarendszert* az 1920/126. Tt. sz. törvény értelmében 1923. január 1-jétől hatállyal megszüntették, és létrehozták a kinevezett állami hivatalnokok által irányított úgynevezett *nagymegyéket* (*Pozsony, Nyitra, Zólyom, Vág, Tátraalja, Kassa*). Az új megyehatárok vajmi kevésbé igazodtak az életképességüket hosszú évszázadokon keresztül bizonyított, végül is csak 1923-ban megsemmisített vármegyék határaihoz. Számos olyan régiót olvasztott egybe, melyek együvé tartozására soha nem volt példa, és kapcsolattartásuk is nehézkesnek bizonyult. Így került egy megyébe (Tátraalja) a vágmelléki Rózsahegy és a sajóparti Tornalja, Zólyomban Zseliz és Breznóbánya, Nyitrában Párkány és Privigye. Az új megyebeosztás természetesen nacionalista célokat szolgált azáltal, hogy a megyék területét úgy jelölték ki, hogy népességükön belül a magyarok mindenütt kisebbségben maradjanak, és arányuk a hivatali kisebbségi nyelvhasználathoz szükséges minimális 20 százalékot (1920/112 Tt. sz. törvény) minél kevesebb megyében érje el (4. táblázat). Ezt úgy érték el, hogy az állam létére veszélyesnek tartott magyarlakta határvidékből - Vág megye kivételével - minden (kizárólag túlnyomóan szlovák többségű) megye kapott egy szakaszt. Ennek eredményeként a magyar többségű területeket távoli, szlovák tájak központjaiból irányították: például a párkányiakat Nyitráról (90 km), a komáromiakat Pozsonyból (100 km), rimaszécsieket Zólyomból (105 km), tornaljaiakat Liptószentmiklósról (165 km).

A nem „csehszlovákok” rovására történő közigazgatási manipulációra a járások szintjén is volt példa. Ezek közül a legfeltűnőbb a magyar Ipolysági járásnak a szlovák korponai járásba történő beolvasztása, illetve a ruszin többségű Felsővízközi járásnak a szlovák többségű sztropkóival való összevonása volt.

Később, az 1927. évi 125. sz. törvény értelmében, 1928. július 1-jétől a nagymegyéket is megszüntették, és létrehozták a *tartományi rendszert* (Duray M. - Kvarda J. - Oriskó N. 1994). Csehszlovákiát négy tartományra (Csehország, Morvaország, Szlovákia és Kárpátalja) osztották fel, melyeken belül cseh mintára *kétszintűvé* (járás, község) vált a közigazgatás. A járások határai az 1923-28 közötti állapothoz képest szinte változatlanok maradtak. A visszaélésekben az 1921-es népszámlálást is túlszárnyaló *1931-es* népszámlálás alapján a magyar többségű

járások száma 13-ra csökkent a Rozsnyói járás - statisztikákban nyilvántartott - hirtelen szlovák többségűvé válása miatt (1., 5. táblázat). A magyarok túlsúlya a Csallóközi járásokon kívül, az Ógyallai, Zselizi, Párkányi, Feledi, Tornaljai és Királyhelmeci járásokban volt nyomasztó. A késmárki és körmöcbányai járások korábbi német többsége viszont megszűnt. Az utóbbi esetben azért, mert a szomszédos, túlnyomóan szlovák lakosú garamszentkereszti járással vonták össze.

Miután a szlovákiai Dévény és Pozsonyligetfalu Németországhoz került, német és olasz nyomásra az 1938. november 2-i bécsi döntéssel Magyarország visszakapta a 85 százalékban magyar anyanyelvű és 88,1 százalékban magyar nemzetiségű népesség lakta, 11 927 km² kiterjedésű, „dél-szlovákiai” területeket.

1939. március 14-én - a történelem során először - létrejött a „független” szlovák állam, melynek 38 004 km²-nyi területe - a fentiekben említett területi változásokon kívül - az alábbiakban tért el a maitól. A ruszin többségű Szinnai, a szlovák többségű Szobránci járások nagy részét 1939 márciusában Magyarország visszafoglalta, és az autonómiát élvező Kárpátalja Ungi közigazgatási kirendeltségéhez csatolta, Árva és Szepes megyék történelmi területének egységét viszont Szlovákia állította vissza az 1920 óta Lengyelországhoz csatolt részek 1939. szeptemberi megszállásával.

A korábban súlyos bel- és külpolitikai tehertételt jelentő nemzetiségi területek döntő többségétől való megszabadulás következtében Szlovákia 2,6 milliós népessége az 1940-es népszámlálás idején már sokkal homogénabb nemzetállamnak tűnt (szlovákok: 84,9 százalék). Tiso Szlovákiájában 1940. január 1-jétől *Pozsony, Nyitra, Trencsén, Garam, Tatra és Sáros-Zemplén nagymegyék* létrehozásával ismét háromszintűvé (megye, járás, község) vált a közigazgatás. A nagymegyék közül - egy kivételével - az államalkotó nemzet aránya mindenütt meghaladta a 80 százalékot (6. táblázat), az 59 járásból is csupán két esetben (Mezőlaborc, Sztropkó) haladta meg a nemzetiségek (ez esetben ruszinok) száma a szlovákokét (1. táblázat). Az 1938-39-ben megvont államhatárok nemcsak kisebb-nagyobb közigazgatási korrekciókat, hanem új járások és járási székhelyek létrejöttét is eredményezték (Dobsina, Nyustya, Lónyabánya), melyek a Magyarországhoz visszacsatolt, néhány korábbi járási székhelyt (Rozsnyó, Rimaszombat, Losonc) voltak hivatottak pótolni.

A mai Szlovákia területének a magyar államhoz visszakerült részén 10 megye és 24 járás osztozott, melyből 9, illetve 20 volt magyar többségű. A többnyire a „nyelvhatárhoz” simuló államhatár ezúttal is számos történelmi megyecsonkot hozott létre. Ezek közül Pozsony Csallóközi járásait *Komáromhoz* csatolták, a Galántai, Vágsellyei és Érsekújvári járásokat *Nyitra-Pozsony*, a Verebélyi, Lévai, Ipolysági és Szobi járásokat pedig *Bars-Hont* megye néven vonták össze. Ez utóbbi két esetben nemcsak a megyék, hanem székhelyeik (*Érsekújvár, Léva*) is újnak számítottak (2. táblázat).

A második világháború után, a kommunista hatalomátvételt követően, az 1948. május 9-i alkotmány értelmében, 1949. január 1-jei hatállyal Szlovákia területén új - háromszintű, a centralizált kommunista államhatalom politikai leányvállalataiként működő *nemzeti bizottságokon alapuló - közigazgatási területfelosztásra* került sor. Szlovákia területét *hat (pozsonyi, nyitrai, zsolnai, besztercebányai, kassai és eperjesi) kerületre (kraj)* osztották fel. A kerületek határait ugyanolyan célzattal húzták meg, mint 1923-1928 között a nagymegyékét. A zsolnai kivételével ezúttal is mindegyik kerület kapott egy darabot az állam által belpolitikai feszültségforrásként kezelt, magyarulakta déli határsávból. A kerületek - túlnyomóan szlovák többségű - székhelyei járási jogot kaptak. Az erős politikai és gazdasági jogkörrel felruházott, kivétel nélkül szlovák többségű kerületek nemzeti bizottságai alá rendelt, szerény hatósági jogosítványokkal rendelkező *járások (okres)* számát a korábbi 77-ről 90-re növelték,

mely a közigazgatás középső szintjének területi racionalizálását is jelentette (1. táblázat). Ez az intézkedés a korábbi járások etnikai-gazdasági jellegű fogyatékosságait nagymértékben csökkentette. Ekkor emelkedett a magyar és ruszin nyelvterület néhány központi szerepkörű települése - többnyire ismét - járási székhely rangra (Szenc, Nagymegyér, Ipolyság, Felsővízköz) (2. táblázat).

Két évvel később, 1951-ben néhány kisebb közigazgatási korrekció mellett sor került a Rimaszombat árnyékában lévő Feledi járás felosztására az újonnan létrehozott Füleki és a régi Rimaszombati, Tornaljai járások között. Ez meglehetősen kedvező volt a magyarok számára, mert az Ipoly és a Sajó közötti területen ezzel a magyar többségű járások száma háromra nőtt. Ebben az évben vált ki a Losonci és a Rimaszombati járásokból a szinte kizárólag szlovákok lakta Poltári járás is. A negyvenes évek második felében, a népesség etnikai összetételében lezajlott nagyarányú változások, főleg a kitelepítések és a „reszlovakizáció” következtében a magyar többségű járások száma az 1941-beli 20-ról, 1951-ben 14-re csökkent. Ugyanakkor a ruszinok - a számukra is viszonylag kedvezően meghúzott járáshatárok ellenére - már minden járásban kisebbségbe kerültek a szlovákokkal szemben.

Az 1990-ig érvényes kerületi-járási közigazgatási területfelosztási rendszer, mely a kommunista államhatalom területi centralizációs törekvéseinek volt az eredménye, az 1960. július 1-jei közigazgatási reform során jött létre (2. ábra). A kerületek kiterjedését duplájára, a járásokét 2-3-szorosára növelték. Hozzávetőleg a korábbi pozsonyi és nyitrai kerületből jött létre a nyugat-szlovákiai, a zsolnaiból és besztercebányaiból a közép-szlovákiai, a kassai és eperjesiből a kelet-szlovákiai kerület. Ennek köszönhetően a szlovákok aránya az új kerületek mindegyikében magasra nőtt, a magyaroké pedig csak a nyugat-szlovákiaiban haladta meg némileg a 20 százalékot (8. táblázat). A járási jogú városok száma kettőre (Pozsony, Kassa), a járásoké 91-ről 32-re csökkent. A közigazgatás centralizálása mellett a nagyjárasok területének kijelölése során is fontos szerep jutott az etnikai homogenizációnak, a nem szlovák többségű járások számának, a nem-szlovákok arányának minimálisra csökkentésének (Bajcura, 1. 1982). Ezt a célt oly sikeresen valósították meg, hogy a magyar többségű járások száma 14-ről 2-re (Dunaszerdahelyi és Komáromi járás) csökkent (8. táblázat). A többi, magyar többségű, korábbi járást - általában gazdasági, közlekedési szempontokra hivatkozva - nagyobb népességszámú, szlovák többségű járásokhoz csatolták. Egyes esetekben, ahol a járás - székhelyének méretéhez, gazdasági erejéhez is mérve - túl nagyra sikerült; 1968-ban új járásokat hoztak létre (Nagykürtös, Ólubló, Felsővízköz, Varannó). Egy évvel később 1969. január 1-jén Pozsony járási jogú városból kerületi jogú város lett, és a Pozsony Főváros (Bratislava Hlavné Mesto) nevet vette fel. Tulajdonképpen ebben az időpontban stabilizálódott a jelenleg is létező járások száma. A kerületeket (kraj) ugyan még ebben az évben (1969. július 1.) megszüntették, de rövid idő múlva a politikai visszarendeződés és az állami központosítási törekvések eredményeként 1971. január 1-jén a kerületek és a kerületi nemzeti tanácsok újjászülettek.

Az 1990-ig fennállt kerületi és jelenleg is létező nagyjárási területi felosztásról az eddigi tapasztalatok alapján elmondható, hogy teljesen táj-idegenek, történelmi példák szerint legfeljebb II. József vagy a Bach-korszak hasonlóan erőszakos központosító törekvések által létrehozott és éppen ezért elvetélt kísérleteihez hasonlíthatók. A nagy kerületek és a nagy járások nemcsak a tradícióknak nem felelnek meg, hanem a lakosság igényeinek és regionális identitástudatának sem. A lakosságnak beláthatóbb, „emberi” méretű, hagyományos, stabil kiterjedésű közigazgatási egységekre van szüksége. Ezt bizonyítja, hogy a lakosság ma is inkább árvainak, liptóinak,

szepesinek, gömörinek, nógrádinak stb. nevezi magát, mintsem például közép-szlovákiaiainak, alsó-kubini, poprádi, rozsnyói járásinak.

Közigazgatási területfelosztási tervek 1989 után

Az 1989-es csehszlovákiai „bársonyos forradalom” és az azt követő közigazgatási átalakítás (1990/472.Tt. sz. törvény) eredményeként, 1991. január 1-jei hatállyal csupán az 1960-ban létrehozott nagy kerületek (krajok) szűntek meg. A nemzetiségek jogérvényesítését megnehezítő nagyjárások ugyan fennmaradtak, de a közigazgatás területi decentralizációjának keretén belül a járásokat és a járási jogú városokat - az 5-5 pozsonyi és kassai városi körzettel együtt - *121 körzetre (obvoda)* osztották fel. Ezek a helyi lakosság demokratikus érdekérvényesítésére jelenleg kevésbé alkalmas körzetek kiterjedésüket tekintve a korábbi, 1923-ig, illetve 1949-1960 között fennállt járásokhoz hasonlítanak. Etnikai szempontból közülük 17-ben (!) a magyar lakosság alkotja az abszolút többséget az 1991-es népszámlálás adatai szerint (9. táblázat).

Az elmúlt évtizedekben működött, centralizált adminisztratív területi beosztás sikertelensége és a demokratikus állam közigazgatásával, területszervezésével kapcsolatos hazai és nemzetközi elvárások következtében már a csehszlovákiai rendszerváltás, a demokratikus átalakulás elején, 1990-ben intézkedett a Szlovák Nemzeti Tanács az ország új közigazgatási területfelosztási terveinek elkészítéséről. Ezt követően a közvélemény bevonásával széles vita bontakozott ki az új területi felosztás alapelveiről. A viták során többféle irányzat bontakozott ki, melyek többsége nagy szerepet szánt az eddigi közigazgatási tapasztalatoknak, a történelmi hagyományoknak és a jelenlegi (főként gazdasági) elvárásoknak. A számos terv közül a három legjellemzőbb, egymástól lényegesen eltérő, a régióbeosztáson nyugvó, a Mečiar-kormány által leginkább támogatott (A), a megye-rendszeren alapuló, úgynevezett Minarovič-féle (B) és az Együttélés által elkészített (C) tervezetet mutatjuk be.

A. terv: Szlovákia új területi felosztásához készült tervek közül a *Mečiar-kormány* felkérésére 1993 márciusában elkészített, többször módosított, jelenleg *nyolc régión (oblast)* alapuló beosztása áll legközelebb az elfogadáshoz (3. ábra, 10. táblázat). Az egyébként korábban 7, 10, illetve 1 I régió létrehozását is mérlegelő tervezet - a közigazgatási egységek kiterjedését és elnevezését tekintve - leginkább az 1949-1960 között létezett kerületi beosztáshoz hasonlít. A nyugat-európai régiókkal, közigazgatási modellekkel példálózó terv 600-800 ezer lakosú régióinak székhelyéül *Pozsony, Nagyszombat, Nyitra, Trencsén, Zsolna, Besztercebánya (esetleg Zólyom), Eperjes és Kassa* lett kijelölve. Feltűnő, hogy a fenti régióközpontok közül öt az északnyugati szlovák magterületről került ki, ott, ahol a jelenlegi legerősebb kormánypárt, a Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (HDS), illetve a Szlovák Nemzeti Párt (SNS) a legnagyobb támogatottságot élvezi. A jelenlegi nagyjárásokon alapuló, azok határait érintetlenül hagyó régiók területének lehatárolásánál az etnikai szempontot csak annyiban vették figyelembe, hogy a magyarság településterületét a lehető legtöbb szlovák régió között osszák fel. Ennek következtében a magyarlakta határvidékből csupán a távoli trencsényi, zsolnai és az eperjesi régió nem részesült. A többi esetben pedig sikerült a közigazgatási térképet úgy megrajzolni, hogy a jövőbeli regionális önkormányzatokban a kétharmados szlovák többség mindenütt biztosítva legyen, és ugyanakkor a hivatali nyelvhasználatnál előírt 20 százalékos határt a magyarok csupán a nyitrai és a nagyszombati régióban (32,8 százalék, illetve 24,9 százalék) érhetnék el, azt is csak az ide csatolt kisalföldi, Pozsony és Ipolyság közötti magyar etnikai területnek köszönhetően. A Dunaszerdahelyi járás - csakúgy,

mint a Galántai - az említett nacionalista megfontolás miatt, a helyi lakosság érdekeinek tökéletes mellőzése következtében a távoli, nehezen megközelíthető, 70 km-re fekvő „szlovák Róma”, Nagyszombat alárendeltségébe kerülne. A szlováklakta területeken a régiók határát - a „kellemetlen” etnikai momentum, a „magyar kérdés” hiányának köszönhetően és a gazdasági realitásoknak megfelelően - jórészt a kiemelt felső- és középfokú centrumok vonzáskörzetei jelölték ki.

Összességében elmondható, hogy a szlovák kormánynak ez a látszólag decentralizációra törekvő, nem az „osztrák-olasz Csallóköz”, Dél-Tirol (Alto Adige) példáját követő, hanem etnikailag szinte homogén nyugat-európai régiókra hivatkozó tervezete nem veszi figyelembe az ország etnikai-területi sajátosságait, és a még mindig megbízhatatlannak, irredentának vélt itteni magyarságot a korábbi csehszlovák időszakokhoz hasonlóan, ilyen módon is szinte teljesen megfosztja a demokratikus érdekérvényesítés lehetőségétől (vö. Duray M. - Kvarda J. - Oriskó N. 1994).

B. terv: Az úgynevezett *Minarovič-tervezet* a Középső Vágmenti Régió felkérésére 1994 februárjáig elkészített, alapvetően a kormány munkacsoportjának 1992-es III. variánsához visszatérő változata - ellentétben más, szigorúan csak a gazdasági szempontokon alapuló, a történelmi hagyományoktól idegen körzetekkel, régiókkal manipuláló tervekkel - a több mint 900 éves *megyerendszer* visszaállításán alapul. A terv készítői általában törekedtek az 1923-ig érvényben lévő megyékhez közelíteni a terveikben szereplő megyék határait és elnevezését. Az 1992-1995 között készült Minarovič-tervek általunk ismertetett, legutóbbi verziója 16 megye (beleértve a megyei jogú fővárost is) felállítását tervezi (4. ábra). Annak a ténynek köszönhetően, hogy a magyar-szlovák nyelvhatár övezetében fekvő, jórészt a domborzati adottságokhoz igazodva É-D irányban elnyúló, történelmi magyar vármegyék (például Zemplén, Abaúj-Torna, Gömör, Nógrád) déli, túlnyomórészt magyar lakosságú részei a trianoni békeszerződés következtében Magyarországon maradtak, az érintett vármegyék közül - a Komáromot kivéve - mindegyikben a szlovák etnikum került többségbe. Így a történelmi megyék 1919-1923 közötti területének visszaállítása is a szlovák nacionalista erőknél kedvezne. Az eddigiekből kitűnik, hogy az egyetlen túlnyomóan magyar többségű, egyik legősibb, körülbelül 950 éves Komárom megye helyreállításáról nem akarnak hallani a tervek készítői. Az 1918-1923 között Esztergom megye szlovákiai részével összevont Komárom megyét a déli irányban elnyújtott Pozsony, Alsó-Nyitra és Bars-Hont megyék között osztanak fel, kiküszöbölve azt a lehetőséget, hogy a több mint 600 ezres szlovákiai magyar nemzeti közösség a 16 közül legalább egy megyében abszolút többségbe kerülhessen. Ennek következtében a magyarok aránya egyetlen tervezett megyében sem haladná meg az 50 százalékot, sőt a hivatali nyelvhasználathoz is szükséges 20 százalékot is csak ötben érné el (11. táblázat).

A megyék tervezett határait - néhány történelmi szempontú módosítástól eltekintve - többnyire a mai járások határaihoz igazították. *Zemplén, Abaúj-Torna, Gömör-Kishont, Nógrád, Zólyom, Sáros, Szepes megyék* területe nem tér el lényegesen a történelmi területeiktől, székhelyeik (Nagymihály, Kassa, Rimaszombat, Losonc, Besztercebánya, Eperjes) Igló kivételével megegyeznek az 1918-1923 közöttiekkel. *Liptó, Árva és Túróc* kis területű, viszonylag kis népességszámú (131, 119, 113 ezer), hajdani megyéket gazdasági megfontolások alapján összevonták, és a három korábbi megyeszékhely (Liptószentmiklós (32 ezer), Alsókubin (19 ezer) és Túrócszentmárton (58 ezer) közül az utóbbit, a legnagyobbat jelölték ki az összevont megye új székhelyéül.

Bars és Hont megyék összevonását is főleg gazdasági szempontok indokolták, amelyre már 1938-1944 között is volt példa. Az új megyeszékhely (Léva, 34 ezer) is főleg gazdasági, földrajzi szempontból és kompromisszumos megoldásként a régi, barsi és honti megyeszékhely (Aranyosmarót /16 ezer/ és Ipolyság /9 ezer/) között, félúton lett kijelölve. Hozzá kell tennünk, hogy nem példátlanul, hiszen a második világháború alatt Bars-Hont vármegyének az akkor még csak 13 ezer lakosú Léva volt a székhelye.

A Vág középső szakasza mentén, az ÉNy-i határvidéken húzódó, nagymúltú *Trencsén* megyét a tervezők kettéosztották (Alsó- és Felső-Trencsén) részben viszonylag nagy népességszáma (több mint félmillió), részben pedig amiatt, hogy a régi megye északi felének központja Zsolna (84 ezer) a régi megyeszékhelyt, Trencsént (57 ezer) is meghaladó jelentőségű várossá fejlődött. A két megye tervezett határa annyiban tér el a történelmitől, hogy a korábbi Nyitra megyei Pöstyént és vidékét Alsó-Trencsénhez kívánják csatolni.

A történelmi vármegyék közül - többnyire indokoltan - a korábban három távoli csápot kibocsátó, Szokolca, Érsekújvár és Privigyé között elterülő, a mai kor adminisztratív terület-beosztási elvárásainak kevésbé megfelelő *Nyitra* megye esett át a legnagyobb átalakításon. *A három részre* (Alsó-, Felső-, Nyugat-Nyitra) osztott történelmi megye ÉNy-i szegletét Pozsony és Alsó-Trencsén megyéhez csatolták, viszont délen többségében magyarul beszéltek, volt Komárom, nyugaton pedig hajdani Pozsony megyei területekkel kárpótolták. A Nyitra folyó völgyéhez igazított megyét nemcsak formája, hanem az 1 millió főt is meghaladó, nagy népességszáma miatt is kettéosztották a Privigyé székhelyű Felső-Nyitra, a Nyitra központú Alsó-Nyitra és a Nagyszombat központú Nyugat-Nyitra megyére. A nacionalista cél, a Duna menti magyar nyelvterület bekebelezése miatt ésszerűtlenné váló nyitrai megyehatárok következtében állna elő az az abszurd helyzet, hogy *Alsó-Nyitra megye* Nyugati, Északi és Keleti határa 10 km-re, Déli, Duna-parti (!) határa pedig 60-70 km-re lenne a megye központjától. Hasonló nehézségek állnának elő *Felső-Nyitra megyében* is. Itt a megye déli részének települései nem a 10-20 km-re lévő, 90 ezres lakosú Nyitrához, hanem a 60-70 km-re lévő, 53 ezres lakosú Privigyéhez tartoznának. A soha nem létezett *Nyugat-Nyitra megyének* az elmúlt évszázadok során Pozsony megyéhez tartozó Nagyszombat lenne a székhelye. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a viszonylag nagy népességszámúra (71 ezer) duzzasztott, szlovák katolikus centrum a tervezők szerint megérdemel egy saját megyét, még akkor is, ha a tervezett megye nyugati, illetve keleti fele a közel 900 éves megyefelosztás szerint és jelenlegi vonzáskörzeti szempontból is Pozsonyhoz, illetve a harmadik legnagyobb szlovákiai városhoz, Nyitrához tartozik.

A „B” terv Szlovákia területét - Kassa járási jogú várossal együtt - 72 járásra osztaná fel, melyből csupán 8 lenne magyar többségű (1. táblázat). A tervezet számos magyar nyelvterületen, illetve annak közelében lévő város (Királyhelmec, Fülek, Zseliz, Ógyalla, Verebély, Nagymenyér, Vágsellye, Szenc stb.) 1960-ig érvényben lévő járási székhely rangját nem adná vissza. Ugyanakkor a viszonylag kis területű Alsó-Trencsén megye területén 7, Felső-Trencsénben pedig 4 járás jönne létre.

C. terv: A Szlovák Nemzeti Tanács jelenlegi egyik legfontosabb ellenzéki erejének számító és - az 1990-es és 1992-es parlamenti választások eredményei alapján - a szlovákiai magyarok többségének bizalmát élvező *Együttélés* magyar politikai mozgalom területi és közigazgatási tervezete elsősorban az *etnikai elv* figyelembevételén alapul. A dél-szlovákiai határ-vidék népességének abszolút többségét képező magyarság 63 százaléka a Szlovák Statisztikai Hivatal 1993. júniusi felmérése alapján egyetért ezen elvnek a területi felosztás során való érvényesítésével,

melyet - a következőkben ismertetendő tervvel együtt - választott képviselői, polgármesterei az 1994. január 8-i, komáromi nagygyűlésükön jóvá is hagytak (Duray M.-Kvarda J.-Oriskó N. 1994., Az önkormányzat ..., 1995). Az Együttélés IV. országos kongresszusára (1993. február 27.) kidolgozott terv létjogosultságát főként az érintett vidékek lakosságának többsége által kinyilvánított ezen akarata és az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1201-es ajánlásának 11.§-a adja („...azokban a körzetekben, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jelentős számban élnek, jogosultak helyi önkormányzati vagy autonóm szerveket alakítani, illetve speciális státust élvezhetnek.”).

A terv két változattal, egy összefüggő vagy három magyar többségű régióval számol, attól függően, hogy országosan kevés vagy nagyszámú régió nyugvó területfelosztás kerül majd elfogadásra (5. ábra). Az első esetben egy 8245,3 km² területű, a magyar államhatárhoz tapadó, körülbelül 824 ezer - 61,5 százalékban magyar - lakosú régió jönne létre (12. táblázat). A magyar dominanciájú régió 487 községet és 24 várost foglalna magában, melyek közül a legnagyobbak Érsekújvár (42 923 fő, 31,1 százalék magyar) és Komárom (37346 fő, 63,6 százalék magyar) számítana. Ez a terv etnikai-földrajzi szempontból sem számít egyedülállóan Európában, hiszen az olaszországi Trentino-Alto Adidge régió Dél-Tirol (Südtirol, Alto-Adidge) nevű, 430 ezer lakosú autonóm tartománya is Ny-K-i irányban elnyúlt szalagként tapad az anyaországhoz (Ausztriához), és az itteni „németek/osztrákok” aránya mind a tartományon belül (64,9 százalék), mind pedig a tartomány legnagyobb városaiban, Bolzano/Bozenben (26,6 százalék) és Merano/Meranban (50,5 százalék) kísérteties módon hasonlít a tervezett dél-szlovákiai magyar többségű régió fentiekben ismertetett azonos etnikai jellemzőihez.

A második változat szerint a már ismertetett magyar többségű régió három régióra oszlana: 1. Nyugaton Pozsony és Ipolyság között (525 ezer fő, 63,1 százalék magyar), 2. Középen Ipolyság és Kassa között (239 ezer fő, 54,2 százalék magyar), 3. Keleten, Dél-Zemplénben és Ungvidéken (59 ezer fő, 77,3 százalék magyar) (Duray M.-Kvarda J.-Oriskó N. 1994).

A tervezett régió, illetve régiók 21 - ezek közül 17 abszolút magyar többségű - járásra tagolódnának, melyek határát az 1991-es csehszlovák népszámlálás nemzetiségi adatai, a települések egymás közötti gazdasági-vonzáskörzeti kapcsolatai és a tervezett járás magyar többségét biztosító etnikai-statisztikai szempontok alapján jelölték ki. A tervezett régióon kívül, pusztán csak magyar etnikai szempontok alapján javaslat született a 90 ezer lakosú Nyitra közvetlen szomszédságában, félhold formában 242 km² területre kiterjedő, Nyitragerencsér székhelyű, 25 ezer lakosú és 51 százalékban magyar többségű járás létrehozására is, mely a Zobor vidéki magyarság egyetlen járási szintű érdekérvényesítési lehetőségét jelentené. Egy decentralizált, a közigazgatási hatásköröket kellően alacsony szinten hagyó államhatalmi struktúrában feltehetően hatékonyan működő területfelosztási terv kevésbé erős pontjának csupán a magyar-szlovák „nyelvhatáron” fekvő, rendkívül vegyes etnikumú, ma már főként szlovák többségű városoknak (Rozsnyó, Rimaszombat, Losonc, Léva, Érsekújvár, Vágsellye, Galánta, Diószeg, Szenc) és a 71,7 százalékban és 77,4 százalékban szlovák többségűnek tervezett Losonci, illetve Lévai járásoknak a magyar többségű régióhoz való csatolása számít, mely egy esetleges helyi véleménynyilvánítás (például kérdőíves felmérés, népszavazás) esetén módosíthatja magyar szempontból kedvezőtlenül a tervezetet.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a csehszlovákiai közigazgatási és területfelosztás eddigi, a nemzeti kisebbségek szempontjából túlnyomórészt kedvezőtlen tapasztalatokkal teli története után, napjainkban az új szlovák államban

folyó területfelosztási kísérletet mind belföldön, mind külföldön nagy érdeklődés követi. Mindenesetre a kormány és a parlament ezzel kapcsolatos döntése a nemzetközi közvélemény előtt látványosan fogja tükrözni a demokrácia és a nacionalizmus szlovákiai párharcának állapotát, jelenlegi eredményét.

jegyzet

* A tanulmány az OKTK VIII/b. Magyarságkutatói főirány 582. sz. kutatási programjának keretében készült.

Irodalom

- Atlas Obyvatelstva ČSSR, 1987. Bmo - Praha, Geografický ústav ČSAV - Federalní Statistický Úrad
 Atlas Slovenskej Socialistickej Republiky, 1980. Bratislava, Slovenska Akademia Vied
 Bohmann, A. 1975. *Menschen und Grenzen*. Bd. 4. Bevölkerung und Nationalitäten in der Tschechoslowakei. Köln, Verlag Wissenschaft und Politik
 Cholnoky J. 1945. Vármegyéink földrajzi kialakulása. In: *Földrajzi Zsebkönyv 1995*. 3-13.
 Duray M. - Kvarda I. - Oriskó N. 1994. *A nemzetállam és demokratikus ellenszere*. Pozsony-Bratislava, Együttélés-Spolužitie
 Gyurgyik L. 1994. *Magyar mérleg. A szlovákiai magyarság a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Pozsony-Bratislava, Kalligram
 Hajdú Z. 1987. *Településhálózat és közigazgatási területszervezés a Dél-Dunántúlon*. Budapest, Akadémiai Kiadó
 Holub J. 1938. A királyi vármegyék eredete. In: *Emlékkönyv Szent-István király halálának 900. évfordulójára*. Budapest
 Kocsis K. 1989. *Etnikai változások a mai Szlovákia és a Vajdaság területén a XI. századtól napjainkig*. Budapest, ELTE
 Mazúr, E. 1974. Národnostné zloženie. In: *Slovensko 3*. Lud 1. Bratislava, Obzor
 Oriskó N. 1993. *Magyarok által lakott községek és városok Szlovákiában*. Pozsony-Bratislava, Együttélés
 Az önkormányzat az önrendelkezés alapja. A szlovákiai magyar választott képviselők és polgármesterek országos nagygyűlésének hiteles jegyzőkönyve. Komárom 1994. január 8., 1995. Komárom, Komáromi Lapok- Szinyei Kiadó
 Popély Gy. 1991. *Népfogyatkozás. A csehszlovákiai magyarság a népszámlálások tükrében 1918 - 1995*. Budapest, Irók Szakszervezet Széphalom Könyvműhely - Regio
 Rónai A. 1989. *Térképezett történelem*. Budapest, Magvető Kiadó
 Szabó I. 1941. *A magyarság életrajza*. Budapest
 Vadkerty K. 1993. *A reszlovakizáció*. Pozsony-Bratislava, Kalligram
 Vlastivedny slovník obci na Slovensku, 1977., Bratislava, Slovenska Akademia Vied
 Žudel, J. 1984. *Stolice na Slovensku*. Obzor, Bratislava

1 . táblázat

Néhány közigazgatási egység megoszlása etnikai többség szerint a mai Szlovákia területén (1880 óta)

Megye, kerület, régió

	összesen	szlovák	magyar	ruszin	német
1880	18	15	3	-	-
1910	18	13	5	-	-
1920	16	15	1	-	-
1925	6	6	-	-	-
1930	-	-	-	-	-
1940	6+10	6+1	0+9	-	-
1960	6	6	-	-	-
1980	3	3	-	-	-
A terv	7	2	-	-	-
B terv	15	15	-	-	-
C terv	..	..	1(3)	-	-

Megyei, kerületi jogú város (például szkvy, tjv.)

	összesen	szlovák	magyar	ruszin	német
1880	4	2	1	-	1
1910	4	1	2	-	1
1920	4	3	1	-	-
1925	-	-	-	-	-
1930	-	-	-	-	-
1940	0+1	-	0+1	-	-
1960	-	-	-	-	-
1980	1	1	-	-	-
A terv	-	-	-	-	-
B terv	1	1	-	-	-
C terv	..	..	..	..	..

Járás

	összesen	szlovák	magyar	ruszin	német
1880	88	65	19	3	1
1910	97	73	20	3	1
1920	94	73	17	3	1
1925	79	60	14	3	2
1930	77	61	13	3	-
1940	59+24	57+3	0+20	2+1	-
1960	91	77	14	-	-
1980	36	34	2	-	-
A terv	36	34	2	-	-
B terv	71	63	8	-	-
C terv	..	..	18	..	..

A járási jogú város (pl. rtv.)

	összesen	szlovák	magyar	ruszin	német
1880	40	24	6	-	10
1910	34	18	12	-	4
1920	30	25	4	-	1
1925	2	2	-	-	-
1930	2	2	-	-	-
1940	1+5	1+0	0+5	-	-
1960	6	6	-	-	-
1980	1	1	-	-	-
A terv	2	2	-	-	-
B terv	1	1	-	-	-
C terv	..	..	..	..	..

Rövidítések: szkvy. (szabad királyi város), tjv. (törvényhatósági jogú város), tv. (rendezett tanácsú város)

Megjegyzés: 1940 esetében az első szám az akkori szlovák, a második a magyar állam-területre vonatkozik. A terv: a Mečiar-kormány javaslata (régiók), B terv: az úgynevezett Minarovič- javaslat (megyék), C terv: az Együttélés javaslata.

2.táblázat

Néhány mai szlovákiai város közigazgatási szerepköre (1867-1995)

Város	népességszám ezer főben -1991	1867- 1918	1919- 1922	1923- 1928	1928- 1939	1939- 1945	1949- 1960	1960
Pozsony / Bratislava	442,2	1	1	1	2	1	1	1
Modor / Modra	8,0	2	2	2	2	2		
Bazin / Pezinok	20,5	2	2				2	
Szenc / Senec	16,3	2	2				2	
Nagyszombat / Trnava	71,8	2	2	2	2	2	2	2
Szered / Sered'	16,6						2	
Galánta / Galanta	16,9	2	2	2	2	2	2	2
Diószeg / Sládkovičovo	5,9							
Somorja / Šamorín	12,0	2	2	2	2	2	2	
Dunaszerdahely / Dunajská Streda	23,2	2	2	2	2	2	2	2
Nagymegyer / Veľký Meder	9,2						2	
Gúta / Kolárovo	11,0							
Vágsellye / Šal'a	24,8			2	2	2	2	
Nyitra / Nitra	89,9	1	1	1	2	1	1	2
Galgóc / Hlohovec	16,9	2	2	2	2	2	2	
Nagytapolcsány / Topol'čany	32,6	2	2	2	2	2	2	2
Verebély / Vráble	9,2	2	2	2	2	2	2	
Nagysurány / Šurany	10,2	2	2				2	
Érsekújvár / Nové Zámk	42,9	2	2	2	2	1	2	2
Ógyalla / Hurbanovo	7,8	2	2	2	2	2	2	
Komárom / Komárno	37,3	1	1	2	2	1	2	2
Párkány / Štúrovo	13,3	2	2	2	2	2	2	
Zselíz / Želiezovce	7,7			2	2		2	
Léva / Levice	33,9	2	2	2	2	1	2	2
Aranyosmarót / Zlaté Moravce	15,8	1	1	2	2	2	2	
Ipolyság / Šahy	8,5	1	1			2	2	
Korpona / Krupina	7,9	2	2	2	2	2	2	
Nagykürtös / Veľký Krtíš	14,2							2

Város	népességszám ezer főben -1991	1867- 1918	1919- 1922	1923- 1928	1928- 1939	1939- 1945	1949- 1960	1960
Kékkő / Modrý Kameň	1,4	2	2	2	2	2	2	
Losonc / Lučenec	28,9	2	1	2	2	2	2	2
Poltár / Poltar	5,8						2	
Fülek / Fil'akovo	10,4						2	
Rimaszombat / Rimavska Sobota	24,8	1	1	2	2	1	2	2
Nyustya/Hňuš't'a	7,1	2	2			2	2	
Nagyróce/Revúca	14,2	2	2	2	2	2	2	
Tornalja/Tornal'a	8,2	2	2	2	2	2	2	
Feled/Jesenské	2,1	2	2	2	2	2		
Pelsőc/Plešivec	2,4							
Rozsnyó/Rožňava	18,6	2	2	2	2	2	2	2
Dobsina/Dobšina	4,6	2				2		
Szepsi/Moldava n. B.	8,8	2	2	2	2	2	2	

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1995. 6. évf. 4.sz.

Kassa/Košice	235,2	1	1	1	2	1	1	1
Gálszécs/Sečovce	6,7	2	2	2			2	
Töketerebes/Trebišov	20,7				2	2	2	2
Királyhelmece/Kráľ Chlmec	8,0	2	2	2	2	2	2	
Nagykapos/Vel'ké Kapušany	9,4	2	2	2	2	2	2	
Nagymihály/Michalovce	38,8	2	1	2	2	2	2	
Szobránc/Sobrance	5,7	2	2	2	2	2	2	

1 = megye (župa), kerület (kraj), székhelye, illetve azokkal egyenrangú város (például t.jv.)

2 = járás (okres) székhelye, illetve járási jogú város (például rtv.)

3. táblázat

Szlovákia 1919-1923 közötti megyéiben élő népesség anyanyelvi megoszlása (1910)

Megye	Összes lakos	Szlovákok %	Magyar %
Pozsony / Bratislava	389 750	42,6	41,9
Komárom / Komárno	143 125	3,3	95,2
Nyitra / Nitra	457 455	71,0	21,9
Bars / Tekov	178 500	54,8	34,7
Hont / Hont	107 447	46,9	51,3
Nógrád / Novohrad	81 224	61,6	36,8

Megye	Összes lakos	Szlovákok %	Magyar %
Gömör-Kishont / Gemer-Malohont	180 419	40,0	56,7
Abaúj-Torna / AbovTurna	119 413	29,4	60,6
Zemplén / Zemplín	280 638	43,7	28,0
Sáros / Šariš	174 620	58,3	10,4
Szepes / Spiš	164 120	54,1	11,3
Liptó / Liptov	86 906	89,9	5,0
Zólyom / Zvolen	133 652	84,8	12,4
Árva / Orava	63 830	92,3	2,9
Turóc / Turiec	55 703	69,0	10,0
Trencsén / Trenčín	310 437	91,8	4,3

4. táblázat

Szlovákia 1923-1928 közötti megyéiben élő népesség nemzetiségi megoszlása (1921)

Megye	Összes lakos	Szlovák %	Magyar %
(XV.) Pozsony / Bratislava	728 958	60,0	30,2
(XVI.) Nyitra / Nitra	441 064	62,8	30,5
(XVII.) Vág / Považie	410 942	92,7	0,6
(XVIII.) Zólyom / Zvolen	507 773	69,3	26,2
(XIX.) Tátraalja / Podtatr	308 732	67,7	14,5
(XX.) Kassa	599 579	59,4	16,6

5. táblázat

Szlovákia néhány, 1928-1938 közötti járásában élő népesség nemzetiségi megoszlása (1930)

Járas	Összes lakos	„Csehszlovákok” %	Magyar %
Pozsony város / Bratislava-mesto	123 844	48,4	15,8
Pozsony-vidék / Bratislava-vidiek	61149	76,9	6,6
Galánta / Galanta	67 698	31,2	61,3

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1995. 6. évf. 4.sz.

Vágsellye / Šaľa	51 450	40,3	55,2
Somorja / Šamorín	35 682	11,2	75,6
Dunaszerdahely / Dunajská Streda	45 075	4,9	86,7
Komárom / Komárno	66 144	11,9	80,4
Ógyalla / Stará Ľada, Hurbanovo	53 046	27,4	69,6
Érsekújvár / Nové Zámk	62 740	63,2	31,3
Nyitra / Nitra	78 548	83,5	13,7
Verebély / Vrable	35 991	71,5	25,6
Léva / Levice	45 032	68,1	27,1
Zseliz / Želiezovce	30 754	14,6	78,6
Párkán / Parkan, Štúrovo	49 548	15,2	79,6
Korpona / Krupina	48 056	60,2	36,0
Kékkő / Modrý Kameň	35 786	65,4	30,8
Losonc / Lučenec	76 918	68,4	24,2
Feled / Feledince, Jesenské	33 808	13,5	74,5
Rimaszombat / Rimavská Sobota	46 465	80,6	13,
Tornalja / Tornaľa	22 187	11,8	79,8
Rozsnyó / Rožňava	42 904	54,6	34,4
Szepsi / Moldava n. B.	31 368	25,3	53,4
Kassa város / Košice-mesto	70 117	60,2	16,4
Kassa-vidék / Košice-vidiek	57 833	86,8	6,1
Töketerebes / Trebišov	47 417	81,9	7,5
Királyhelmec / Kráľovský Chlmec	40 161	9,9	74,3
Nagykapos / Veľké Kapušan	20 557	36,3	55,0

6. táblázat

Szlovákia mai területén lévő, 1939-1945 közötti megyékben élő népesség nemzetiségi/anyanyelvi megoszlása (1940, 1941)

Megye szlovák területen (1940)	Összes lakos	Szlovák %	Magyar %
Pozsony / Bratislava	455 728	81,7	6,1
Nyitra / Nitra	335 343	78,8	5,3
Garam / Pohronie	443 626	93,5	0,9
Sáros-Zemplén/ Šariš-Zemplín	440 372	83,0	2,3
Tátra / Tatry	463 286	7,3	0,7
Trencsén / Trenčín	516 698	98,2	0,3

Megye magyar terület	Összes lakos	Szlovák %	Magyar %
Komárom / Komárno	166 594	1,6	97,5
Nyitra-Pozsony / Nitra-Bratislava	180 970	19,4	79,2
Esztergom / Ostrihom	43 322	2,9	96,3
Bars-Hont / Tekov-Hont	119 075	19,5	79,3
Nógrád / Novohrad	57 205	10,8	87,2
Gümör-Kishont / Gemer-Malohont	93 415	7,5	90,3
Abaúj-Torna / Abov-Turňa	135 120	24,6	71,3
Zemplén / Zemplín	47 256	11,9	86,5
Ung / Už	13 685	1,7	97,0
Ungi közigazgatási kirendeltség	44 828	43,5	4,5

7. táblázat

Szlovákia néhány, 1968 óta létező járásában élő népesség nemzetiségi megoszlása (1961, 1970, 1980, 1991)

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1995. 6. évf. 4.sz.

Járás	szlovákok %			
	1961	1970	1980	1991
Pozsony-vidék / Bratislava-vidiek	87,6	87,5	91,2	91,0
Dunaszerdahely / Dunajská Streda	12,2	10,3	10,9	11,3
Galánta / Galanta	53,8	52,7	54,7	88,7
Komárom / Komárno	29,7	26,6	27,0	26,0
Érsekújvár / Nové Zámk	58,0	56,9	57,8	57,0
Nyitra / Nitra	89,6	90,5	91,8	91,6
Léva / Levice	64,2	63,4	65,8	66,5
Nagykürtös / Vel'ký Krtiš		64,2	67,8	67,2
Losonc / Lučenec	72,3	75,2	75,2	73,7
Rimaszombat / Rimavská Sobota	51,8	51,0	51,6	49,9
Rozsnyó / Rožňava	71,9	71,1	72,8	68,8
Kassa város / Košice-mesto	95,1	92,1	92,7	90,4
Kassa-vidék / Košice-vidiek	84,5	85,6	85,3	77,7
Töketerebes / Trebišov	60,6	58,3	60,2	57,4

Járás	magyarok %			
	1961	1970	1980	1991
Pozsony-vidék / Bratislava-vidiek	10,3	10,4	7,2	7,2
Dunaszerdahely / Dunajská Streda	86,7	89,0	87,9	87,2
Galánta / Galanta	45,6	46,7	44,4	42,8
Komárom / Komárno	69,4	72,6	71,9	72,2
Érsekújvár / Nové Zámk	41,4	42,5	41,2	41,5
Nyitra / Nitra	9,6	8,7	7,1	6,8
Léva / Levice	35,1	35,9	33,1	31,6
Nagykürtös / Vel'ký Krtiš		35,2	31,7	30,7
Losonc / Lučenec	27,1	24,3	24,0	23,8
Rimaszombat / Rimavská Sobota	47,6	48,3	47,5	46,1
Rozsnyó / Rožňava	27,6	28,3	26,2	26,1
Kassa városi / Košice-mesto	3,8	3,9	4,0	4,6
Kassa-vidék / Košice-vidiek	12,8	13,7	13,9	16,4
Töketerebes / Trebišov	38,8	40,9	38,9	39,1

8. táblázat

Szlovákia 1960 óta létező kerületek nemzetiségi megoszlása

Kerület	Összes lakos		Szlovák (%)			Magyar (%)	
	1961	1991	1961	1991	1961	1991	
Pozsony főváros	219.118	442.197	90,7	90,9	3,4	4,6	
Nyugat-Szlovákia	1.518.355	1.712.191	76,3	76,8	22,6	21,3	
Közép-Szlovákia	1.301.011	1.609.306	91,9	92,5	6,6	5,3	
Kelet-Szlovákia	1.112.884	1.505.985	88,7	86,6	7,4	6,4	

9. táblázat

A magyarok aránya Szlovákia néhány körzetében (obvod) 1991-ben

Szenc / Senec	21,8 %
Somorja / Šamorín	77,1 %
Dunaszerdahely / Dunajská Streda	90,1 %
Nagymegyer / Vel'ký Meder	92,9 %
Diósze / Sládkovičovo	53,2 %
Galánta / Galanta	65,6 %
Vágellye / Šal'a	45,6 %
Érsekújvár / Nové Zámk	39,0 %

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1995. 6. évf. 4.sz.

Gúta / Kolárovo	86,9 %
Komárom / Komárno	72,8 %
Ógyalla / Hurbanovo	59,2 %
Párkán / Štúrovo	83,1 %
Nyitra / Nitra	7,5 %
Léva / Levice	12,3 %
Zseliz / Želiezovce	56,4 %
Ipolysá / Šahy	68,1 %
Nagykürtös / Veľ'kj Krtiš	30,8 %
Losonc / Lučenec	13,0 %
Fülek / Fil'akovo	66,6 %
Rimaszombat / Rimavská Sobota	50,1 %
Tornalja / Tomaľa	75,3 %
Pelsóc / Plešivec	74,3 %
Rozsnyó / Rožňava	38,6 %
Szepsi / Moldava nad Bodvou	40,6 %
Királyhelmeç / Kráľ'ovský Chlmec	82,1 %
Nagykapos / Veľ'ké Kapušany	73,5 %

10. táblázat

A magyarok aránya a Mečiar-kormány által elfogadásra javasolt területfelosztási terv 8 régiójában

régió (oblasť)	összlakosság (1991)	magyarok aránya (%)
Pozsony / Bratislava	588 059	5,1
Nagyszombat / Trnava	631 711	24,9
Nyitra / Nitra	594 382	32,8
Trencsén / Trenčín	646 787	0,2
Zsolna/Žilina	668 158	0,1
Besztercebánya-Zólyom / Banská Bystrica-Zvolen	634 343	13,3
Kassa / Košice	836 004	11,5
Eperjes / Prešov	669 491	0,1

11. táblázat

A magyarok aránya az úgynevezett Minarovič-terv néhány megyéjében

megye (župa)	összlakosság (1991)	magyarok aránya(%)
Pozsony főváros / Bratislava Hlavné mesto	469 476	4,5
Pozsony megye / Bratislavská župa	365 115	29,3
Nyugat-Nyitra megye / Zapadonitrianska župa	310 075	18,6
Alsó-Nyitra megye / Dolnonitrianska župa	392 473	35,3
Bars-Hont megye / Tekovsko-Hontianska župa	303 248	23,9
Nógrád megye / Novohradská župa	129 860	25,1
Gömör-Kishont megye / Gemersko-Malohontská župa	186 864	35,2
Abaúj-Torna megye / Abovsko-Tutnianska župa	341 082	8,4
Zemplén megye / Zemplínska župa	402 060	11,9

12. táblázat

A magyarok és szlovákok aránya az *Együttélés* által javasolt dél-szlovákiai közigazgatási egységekben

	járás	összlakosság (1991)	magyarok aránya (%)	szlovákok aránya (%)
1.	Somorja / Šamorín	35 485	75,0	22,9

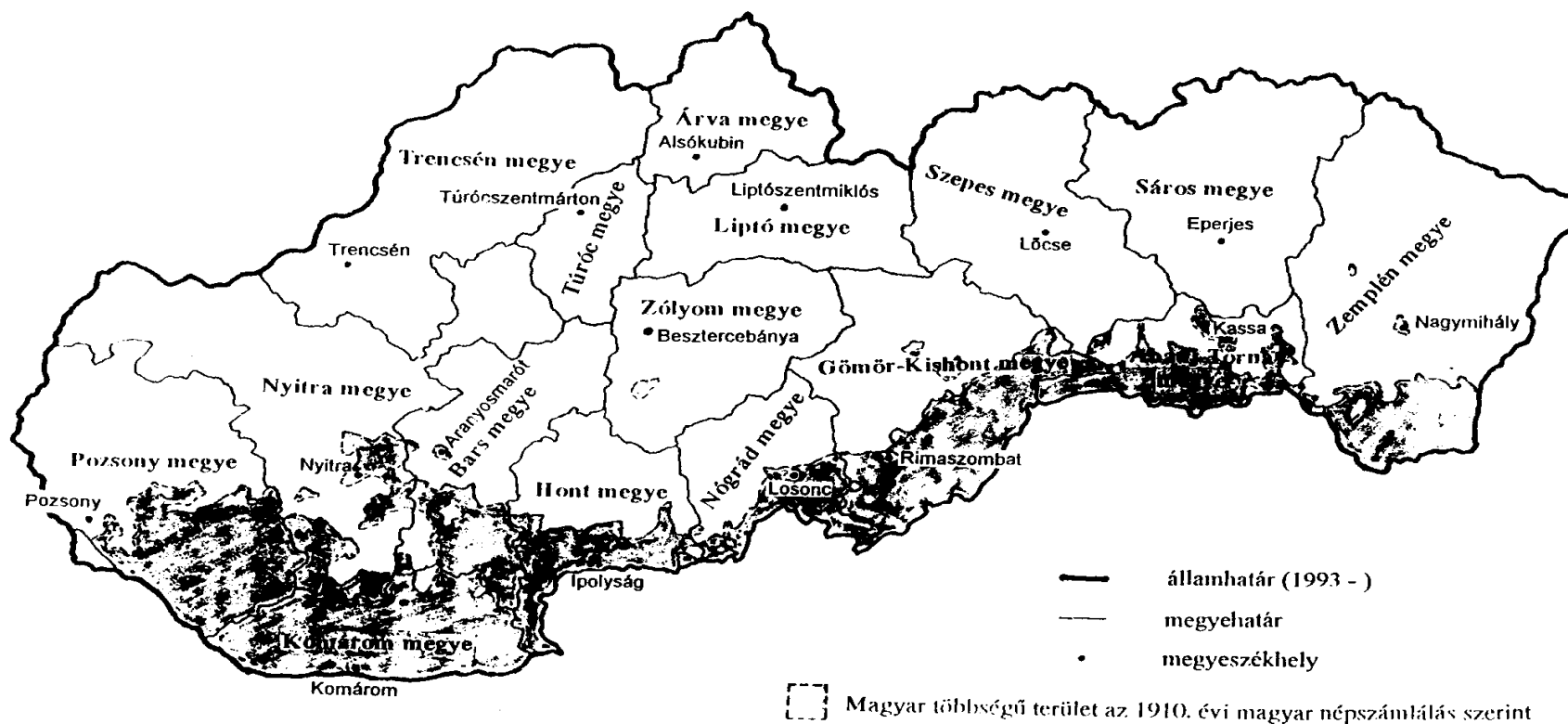

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1995. 6. évf. 4.sz.

2.	Dunaszerdahely / Dunajská Streda	55 540	90,0	8,6
3.	Nagymegyer / Veľký Meder	32 940	92,5	6,6
4.	Szenc / Senec	30 230	47,3	50,7
5.	Galánta / Galanta	49 631	64,1	34,7
6.	Vágsellye / Šal'á	52 142	48,9	49,5
7.	Érsekújvár /Nové Zámk	71 390	50,9	47,3
8.	Ógyalla / Hurbanovo	37 957	73,5	24,7
9.	Komárom / Komárno	47 910	68,5	29,3
10.	Párkán / Štúrovo	34 687	82,6	16,2
11.	Zselíz / Želiezovce	28 191	61,2	37,0
12.	Léva / Levice	48 787	20,6	77,4
	<i>1-12. járás együtt-</i>	<i>515 620</i>	<i>63,1</i>	<i>35,2</i>
13.	Ipolyáság / Šahy	32 485	67,2	31,7
14.	Losonc / Lučenec	41 063	26,0	71,7
15.	Fülek / Fil'akovo	21186	69,6	26,9
16.	Rimaszombat / Rimavská Sobota	48 278	56,1	40,6
17.	Tomalja / Tornaľa	24 312	74,6	21,2
18.	Rozsnyó / Rožňava	36 900	51,5	44,5
19.	Szepesi / Moldava nad Bodvou	32 384	52,0	44,5
	<i>13-19. járás együtt</i>	<i>239 341</i>	<i>54,2</i>	<i>42,7</i>
20.	Királyhelmeç / Kráľovský Chlmec	40 013	79,7	18,1
21.	Nagykapos / Veľké Kapušany	18 972	72,1	24,5
	<i>10-21. járás együtt</i>	<i>58 985</i>	<i>77,3</i>	<i>20,2</i>
	<i>1-21. járás együtt</i>	<i>823 946</i>	<i>61,5</i>	<i>36,3</i>
22.	Nyitraegerencsér / Nitr. Hrnčiarovce	25 305	51,0	48,2

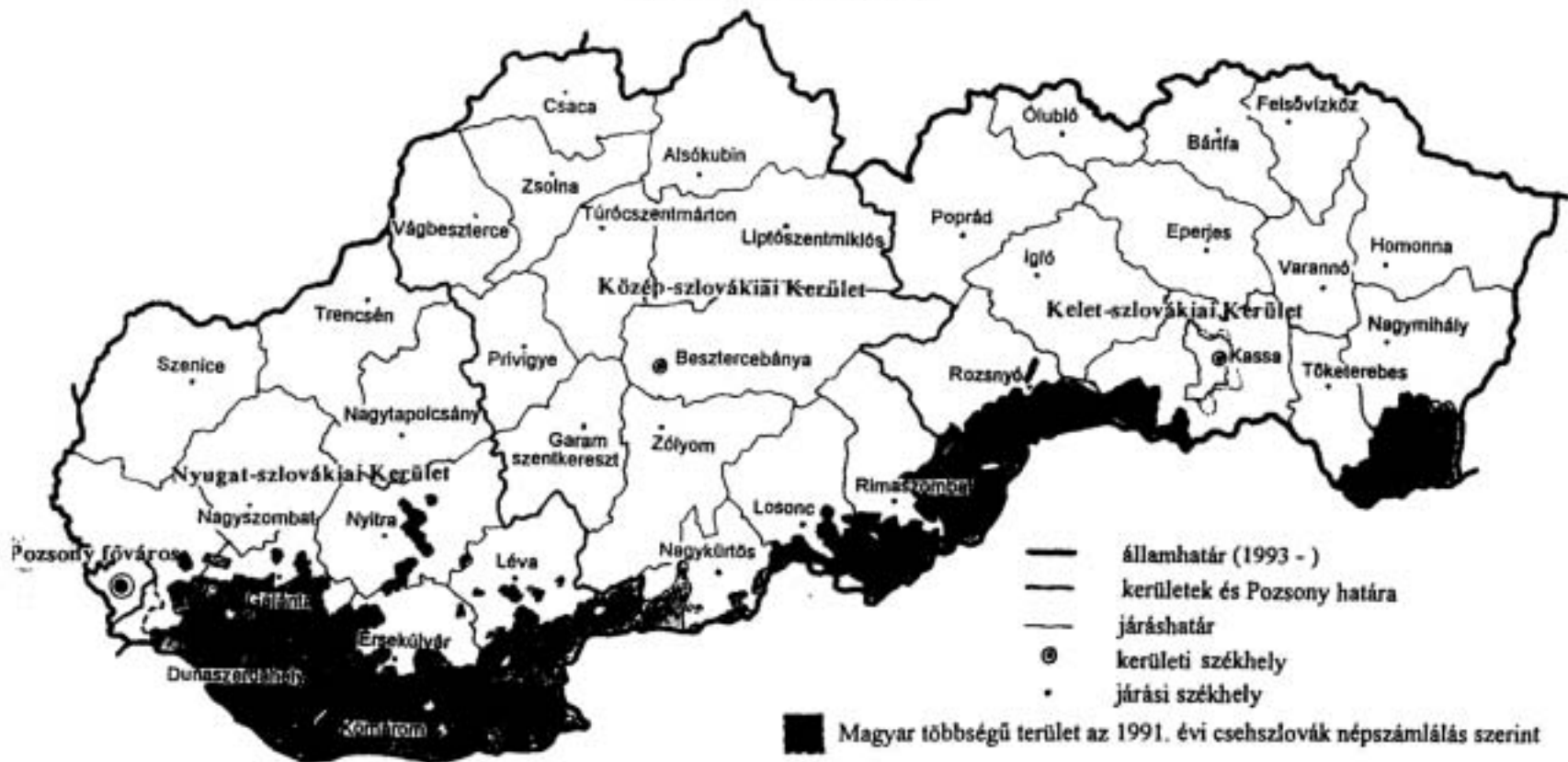
SZLOVÁKIA MEGYÉI (1919-1922)

Szerkesztette: Kocsis Károly

SZLOVÁKIA TERÜLETI BEOSZTÁSA (1960–1990)

Szerkesztette: Kocsis Károly

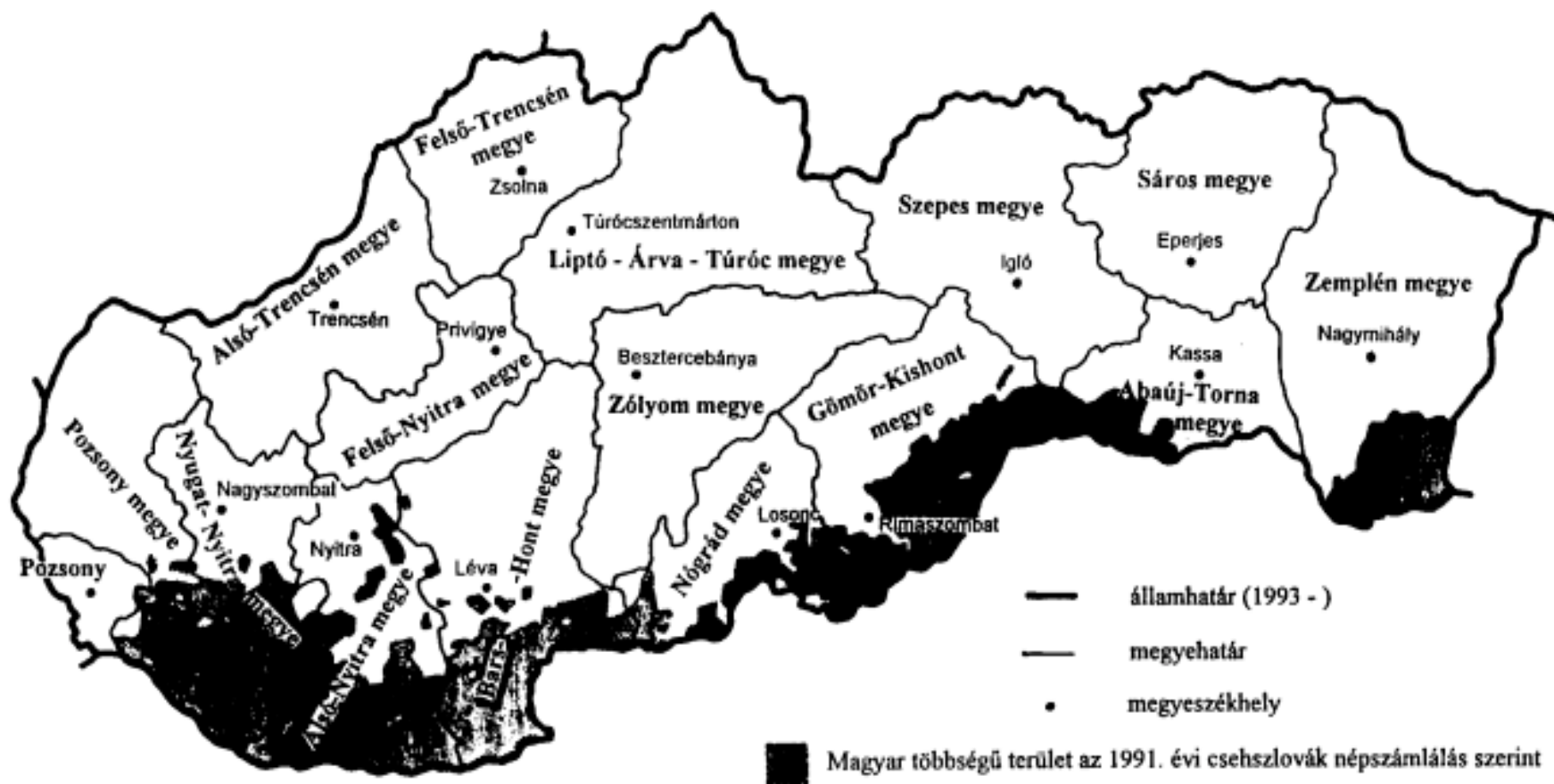
SZLOVÁKIA RÉGIÓI AZ "A" TERV SZERINT

Szerkesztette: Kocsis Károly

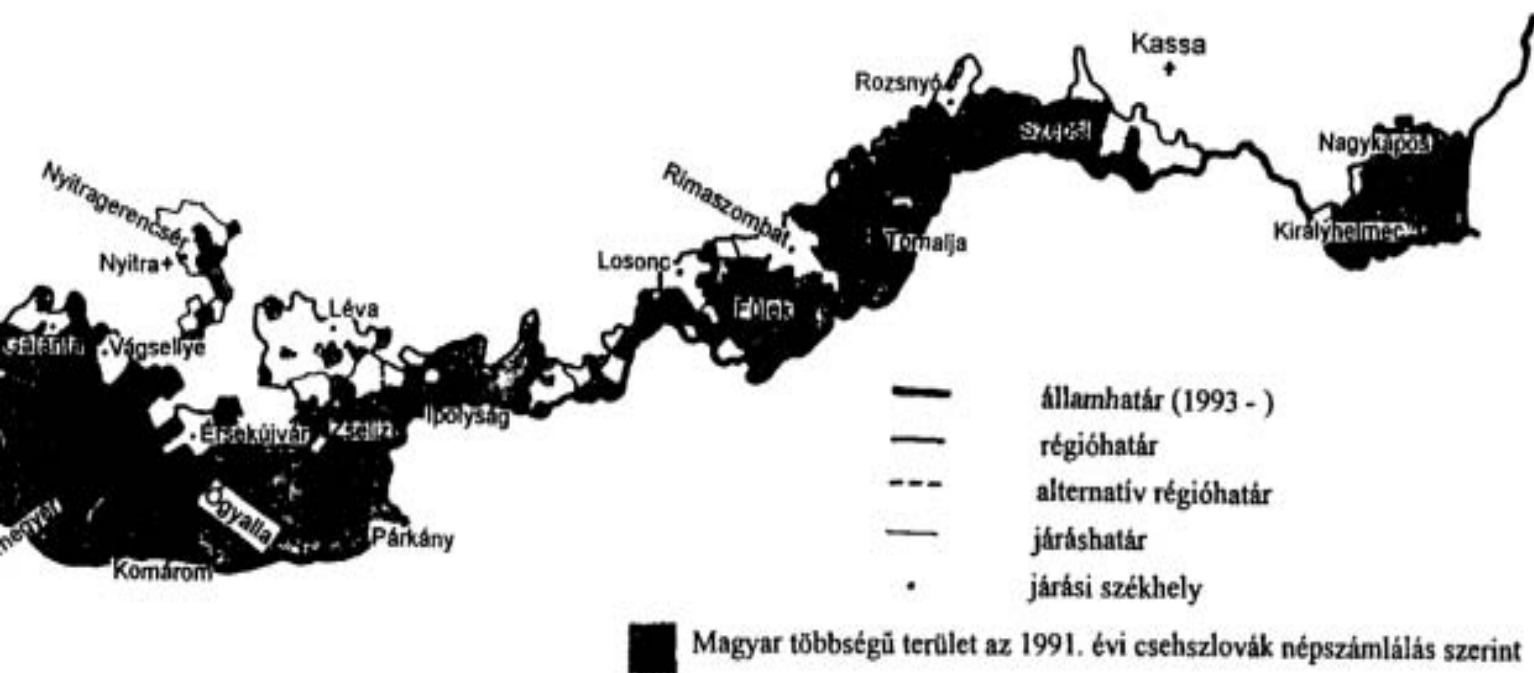
SZLOVÁKIA MEGYÉI A "B" TERV SZERINT

Szerkesztette: Kocsis Károly

AZ EGYÜTTÉLÉS POLITIKAI MOZGALOM TERVE

Szerkesztette: Kocsis Károly

KÁROLY KOCSIS

DEVELOPMENT OF TERRITORIAL DIVISION IN SLOVAKIA

The paper gives a geographical approach about the connection between the territorial division of the public administration and the ethnic structure of the population on the present-day territory of Slovakia from the 10th century till today. The author informs about the development of the territorial division and of its geographical, historical and political back-ground according to the main historical periods (time of the Hungarian Kingdom, of the First Czechoslovak republic, of the World War II. of the Second Czechoslovakia and of the Slovak Republic). He follows with special attention the manipulations at the time of the Czechoslovak territorial re-organisations (1920-23, 1928, 1949, 1960, 1968 etc.) in the South Slovak regions inhabited mostly by Hungarians. Following the sketch of the historical overview and of the present situation, the reader can get acquainted about the most important, recent (October 1995) plans on the new territorial division of Slovakia.